

Porteføljestyret for humaniora og samfunnsvitenskap

Referat Møte 2/2021

Dato 17.06.2021, kl. 10.00 – 16.00 og 18.06.2021 kl. 10.00 – 14.00

Sted Zoom-møte/møterom Nansen 2 i Forskningsrådet

Tilstede: *På Zoom:*
Camilla Serck-Hanssen, leder
Hans Dam Christensen
Narve Fulsås
Kristian Berg Harpviken
Terje Lohndal 17.06
Geir Mork
Jill Walker Rettberg til kl. 13.20 17.06 og 18.06
Eva-Maria Svensson
Tina Søreide
Mari Teigen
Jarle Trondal noe til stede 17.06 og 18.06
Elise Naumann, observatør

Forfall: Terje Lohndal 18.06
Jill Walker Rettberg 17.06 fom. kl 13.20
Jarle Trondal - forfall det meste av 17.06
Elise Naumann 18.06

Tilstede fra Forskningsrådet: *I møterom Nansen 2, 17.06, på Zoom 18.06:*
Johannes Waage Løvhaug
Monica Enger
Christian Lund
Siri Tønseth
På Zoom:
Jesper Werdelin Simonsen 18.06
Sunniva Brandtzæg

Sak PSHUMSAM 12/21 Godkjenning av saklisten

Vedtak: *Saklisten godkjennes.*

Sak PSHUMSAM 13/21 Godkjent referat fra møte 1/21, 16.03.2021

Varsel om godkjent versjon av referatet ble sendt ut per epost 09.04, og ligger i Sharepoint-mappen for møte 1/21. Porteføljestyret ble bedt om å ta referatet til etterretning.

Vedtak: *Referatet tas til etterretning.*

Sak PSHUMSAM 14/21 Oppnevning av settestyreleder

Porteføljestyret ble bedt om å oppnevne en settestyreleder som kunne lede møtet i tilfelle inhabilitet hos styreleder.

Vedtak: *Narve Fulsås oppnevnes som settestyreleder på deler av sak 17/21 og 18/21. Kristian Berg Harpviken oppnevnes som settestyreleder på deler av sak 17/21.*

Sak PSHUMSAM 15/21

Orienteringer

Det ble orientert om følgende sak:

- Videre utvikling av søknadsbehandling på kort og lang sikt

Forskningsrådet arbeider langs to spor i den videre utviklingen av søknadsbehandlingen: 1) endringer som kan implementeres i utlysningen av Forskerprosjekt i 2022; og 2) utvikling av virkemidler på lengre sikt. Som kunnskapsgrunnlag i denne prosessen har Forskningsrådet fått innspill fra mange aktører, bl.a. gjennom offentlig debatt og rundebordmøte, porteføljestyre, ledere på universiteter og forskningsinstitutter, søkere og egne medarbeidere. Det er kommet over 180 innspill. Det utarbeides nå forslag til tiltak som skal vurderes ut fra tre kriterier: 1) betydning for kvalitet i søknadsbehandlingen av Forskerprosjekt; 2) betydning for prosessens legitimitet og Forskningsrådets omdømme; og 3) betydning for tids- og ressursbruk i søknadsbehandlingen. Porteføljestyret vil bli konsultert på sitt møte i september. I første runde vil det innføres tiltak knyttet til utlysningen i 2022.

Vedtak:

Orienteringen tas til etterretning.

Sak PSHUMSAM 16/21

Spørsmål om habilitet

Sakstype: Beslutning

Saksdokumenter:

- Saksframlegg m/2 vedlegg

Porteføljestyret ble bedt om å vurdere styremedlemmenes habilitet for alle saker på saklista.

1. Styret diskuterte den foreslåtte prosedyren for habilitetsspørsmål som framgikk av saksframlegget.
2. Styret gjennomgikk og diskuterte alle inhabilitetsforhold for sakene 17/21 og 18/21.
3. Styret gjennomgikk øvrige saker på saklisten med hensyn på habilitet.

Forskningsrådets regler for habilitet og tillit ble fulgt ved alle vedtak.

Vedtak:

1. Hvis det i løpet av møtet oppstår en situasjon der porteføljestyret ikke er beslutningsdyktig i en sak, gir styret administrasjonen fullmakt til å fatte vedtak i saken etter at denne er drøftet med de habile medlemmene av styret. Vedtak kanfattes på møtet.

2. Det er følgende inhabilitet blant styremedlemmene for søknader under sakene 17/21 og 18/21 (angitt med prosjektnr.):

Hans Dam Christensen:

Fornyelse:

326026

Narve Fulsås

Fornyelse:

324236, 324336, 324598, 325506

Unge talenter:

325341

Stort tverrfaglig:

326488

Kristian Berg Harpviken

Fornyelse:

324110, 324346, 324358, 324732, 324997, 325040, 325129, 325238,
325328, 325560, 326033, 324889

Unge talenter:

324879

Stort tverrfaglig:

325456

Terje Lohndal

Fornyelse:

324769, 325049, 325312, 326030, 324705, 324905, 326229

Unge talenter:

326487, 325178

Mobilitet:

325094, 325651, 325558, 325609

Jill Walker Rettberg

Fornyelse:

324633, 325498, 326079, 326434

Unge talenter:

326499

Camilla Serck-Hanssen

Fornyelse:

325238

Unge talenter:

324393, 326474

Stort tverrfaglig:

325018, 325898

Mari Teigen

Fornyelse:

324358, 324732

Unge talenter:

324879, 325326, 326474

Stort tverrfaglig:

325456

Jarle Trondal

Fornyelse:

325699

Unge talenter:

325188, 326345

Stort tverrfaglig:

325456

3. Det er ingen inhabilitet blant styremedlemmene for øvrige saker på saklista.

Sak PSHUMSAM 17/21

Behandling av søknader om Forskerprosjekt for fornyelse, Forskerprosjekt for unge talenter og Tre-årig forskerprosjekt med internasjonal mobilitet til FRIHUMSAM til fristen 10.2.2021

Sakstype: Beslutning

Saksdokumenter:

- Saksframlegg m/8 vedlegg

Porteføljestyret ble bedt om å fatte vedtak om bevilgning, rangert venteliste og avslag for alle søknadene om Forskerprosjekt for fornyelse, Forskerprosjekt for unge talenter og Treårig forskerprosjekt med internasjonal mobilitet som kom inn til Banebrytende forskning – FRIPRO, FRIHUMSAM-delen, til fristen 25.5.2020. Det forelå totalt 559 søknader til behandling, derav 403 Fornyelse, 123 Unge talenter og 33 Mobilitet. Totalt søkt beløp var ca. 5,7 milliarder kroner.

Søknadene var faglig vurdert i til sammen 34 paneler, der hvert panel bestod av 4 til 8 eksperter som vurderte mellom 15 og 34 søknader. I 28 av panelene innhentet administrasjonen eksterne ekspertvurderinger fordi kompetansen blant panelmedlemmene ikke i tilstrekkelig grad dekket søknadenes innhold. Det ble innhentet totalt 131 vurderinger fra eksterne eksperter til de 28 panelene.

Totalt tilgjengelig budsjett til utdeling var 383 millioner kroner.

Vedtak:

Porteføljestyret bevilger midler til 23 Forskerprosjekt for fornyelse, 11 Forskerprosjekt for unge talenter og 6 Treårig Forskerprosjekt med internasjonal mobilitet. Totalt 20 søknader om Forskerprosjekt for fornyelse og 9 søknader om Forskerprosjekt for unge talenter settes på rangert venteliste. De øvrige 490 søknadene avslås.

De rangerte ventelistene innebærer et betinget vedtak. Dersom søknader innstilt til bevilgning finansieres av et annet budsjettformål (duplikater), skal søknader på ventelisten rykke opp til bevilgningslisten i rangert rekkefølge. Dersom søknader på ventelisten kvalifiserer for delfinansiering fra Optimaliseringspott for fagmiljøer av fremragende kvalitet, dekkes det også av dette bevilgningsvedtaket.

Porteføljestyret gir administrasjonen fullmakt til å avslå søknader som er på rangert venteliste og som ikke oppnår finansiering etter behandling av duplikater og fordeling av optimaliseringsmidler.

Sak PSHUMSAM 18/21

Behandling av søknader om Stort, tverrfaglig forskerprosjekt til FRIHUMSAM til fristen 10.2.2021 – Fellesløft IV

Sakstype: Beslutning

Saksdokumenter:

- Saksframlegg m/1 vedlegg

Porteføljestyret ble bedt om å fatte vedtak om hvilke søknader om Stort, tverrfaglig forskerprosjekt til Banebrytende forskning – FRIPRO,

FRIHUMSAM-delen, som skulle inngå i lister til universitetene for utvelgelse, hvilke søknader fra øvrige institusjoner som skulle tilbys finansiering og hvilke søknader som skulle avslås.

Til fristen 10.2.2021 lyste Banebrytende forskning - FRIPRO ut 1 mrd. kroner til Stort, tverrfaglig forskerprosjekt, og mottok til sammen 174 søknader, derav 37 søknader til FRIHUMSAM-delen. Søknadene skal finansieres gjennom Fellesløft IV, og av budsjettet på 1 mrd. kroner skal institusjonene og Forskningsrådet gå inn med 500 mill. kroner hver. Totalbudsjettet fordeles 80/20 mellom universitetene og øvrige institusjoner. Fordelingen mellom universitetene er basert på den prosentvise fordelingen av utbetalte midler fra Banebrytende forskning til hver av universitetene i perioden 2017-2019. Alle universiteter skal likevel ha mulighet til å finansiere minst ett prosjekt.

Totalt var det 13 søknader til FRIHUMSAM som etter faglig vurdering var kvalifiserte for finansiering gjennom Fellesløft IV, derav 11 fra universiteter og to fra øvrige institusjoner.

Vedtak: *Porteføljestyret godkjenner at de 11 søknadene fra universiteter om Stort, tverrfaglig forskerprosjekt som er kvalifiserte for bevilgning fra Fellesløft IV, oversendes til de respektive universitetene som velger ut hvilke søknader de ønsker å finansiere.*

De to kvalifiserte søknadene om Stort, tverrfaglig forskerprosjekt fra øvrige institusjoner gis tilbud om finansiering gjennom Fellesløft IV.

De øvrige 24 søknadene avslås.

Sak PSHUMSAM 19/21

Ny behandling av søknad til fristen 25.5.2020 som følge av klage

Sakstype: Beslutning

Saksdokumenter:

- Saksframlegg m/6 vedlegg

Porteføljestyret ble bedt om å fatte et nytt vedtak for søknad om Forskerprosjekt for fornyelse som kom inn til fristen 25.5.2020. Bakgrunnen for dette var at søknaden hadde fått medhold i klage og derfor ble gitt en ny faglig vurdering i et nytt panel.

Porteføljestyret la det samme prinsippet til grunn ved behandlingen av søknaden som ved behandling av øvrige søknader i 2020, dvs. at alle søknader til FRIPRO, FRIHUMSAM-delen, med samlet karakter 5 eller lavere, og alle søknader med samlet karakter 6 eller 7, men med karakter 5 eller lavere på vurderingskriteriet Excellence, skulle avslås. Dette for å sikre likebehandling av søknader som kom inn til utlysningen i 2020.

Vedtak: *Søknaden avslås.*

Sak PSHUMSAM 20/21

Høringsutkast porteføljeplan

Sakstype: Beslutning

Porteføljestyret ble bedt om å godkjenne utkast til revidert porteføljeplan som skal ut på ekstern høring.

Saksdokumenter:

- Saksframlegg m/3 vedlegg

Porteføljestyret hadde innspill til følgende kapitler i høringsutkastet for porteføljeplanen:

4.1 Faglige og teknologiske prioriteringer

- Finansierende departementer må anerkjenne verdien av og innse behovet for den kunnskapen humaniora og samfunnsvitenskap representerer i hele sin bredde.
- Åpen forskning må omtales under faglige prioriteringer i tillegg til under strukturelle prioriteringer. Det er viktig å få fram den transformerende betydningen involvering av innbyggere og brukere kan ha for forskningen.
- Kvalitetssikring av prinsipper for styrets egne beslutninger må komme fram i dokumentet.

4.4 Strukturelle prioriteringer

For å fremme fremragende forskning må de virkemidlene som har dette som formål styrkes. Evalueringen av SFF viser at det er et svært vellykket virkemiddel. Planen må uttrykke sterk støtte til FRIPRO og SFF.

- Målet om grensesprengende forskning må problematiseres. Slik forskning forutsetter gode normalvitenskapelige kontrollrutiner basert på høy forskningsetisk standard. Uten dette kan et for sterk press på grensesprengende forskning få utilsiktede negative konsekvenser.
- Forskningsrådet må selv ta risiko for å fremme grensesprengende forskning.
- Forholdet mellom grunnleggende og grensesprengende forskning bør heller forstås som en gradforskjell enn en vesensforskjell.
- For å reflektere samfunnsutviklingen bør arbeidet med å fremme mangfold blant forskere og mangfoldsperspektiver i forskningen prioriteres innenfor humaniora og samfunnsvitenskap.
- Det er behov for mer forskning om åpen forskning og forskning generelt, og her spiller humsam-fagene en viktig rolle.
- Styrket kvalitet i bredden av humsam-fagene er viktig, for eksempel forskning innenfor enkelte profesjonsfag.

Vedtak:

Porteføljestyret godkjenner at porteføljeplanen for humaniora og samfunnsvitenskap legges ut på netthøring etter at styrets kommentarer er innarbeidet. Styreleder gis fullmakt til å godkjenne endelig versjon av høringsutkastet.

Sak PSHUMSAM 21/21

Forskningsrådets innspill til Langtidsplan

Sakstype: Diskusjon

Porteføljestyret ble bedt om å komme med innspill og kommentarer til Forskningsrådets innspill til ny Langtidsplan for forskning og høyere utdanning.

Saksdokumenter:

- Saksframlegg m/1 vedlegg

Porteføljestyret hadde følgende innspill til Forskningsrådets innspill til Langtidsplan:

Overordnede kommentarer til dokumentet

Dokumentet er i sin nåværende form for langt og har for mange anbefalinger. Det er mye å hente på konsentrasjon for å få fram hovedbudskapene.

Anbefalingene bør være på samme nivå og ikke som nå, veksle mellom det generelle og det spesifikke. Anbefalingene bør også ha samme språklige form. Dokumentet har mange adjektiver og ufullendte setninger. Språklig burde det være mer presist. Det mangler refleksjon over de ideologiske transformasjonene og maktkampene som utfolder seg i mange samfunn i dag. De utgjør viktige samfunnsmessige trender som påvirker forskningen. Begrepet *samfunnsoppdrag* brukes både om Missions og om UH-sektorens samfunnsoppdrag i kap. 5.4. Dette er forvirrende. Utkastet framstår til dels som et politisert dokument med politiske ambisjoner. Det er ikke alltid klart om man beskriver temaer det skal forskes på (f.eks. ulikhet) eller om man tar politisk stilling til temaet. PS HUMSAM mener dette ikke er i tråd med Forskningsrådets rolle og mandat, og at det i tillegg kan svekke tilliten til forskning. Humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning er særlig utsatt for kritikk om å være politisert. Det er derfor svært viktig at innsats for forskning ikke forveksles med å jobbe for å nå politiske mål.

Generelt om humsam-forskning

Dokumentet er preget av en naturvitenskapelig og teknologisk tilnærming. De menneskelige/kulturelle perspektivene bør integreres mer, ikke minst i de tematiske utfordringene og i kap. 4 om langsiktige tematiske prioriteringer.

Innenfor humaniora pågår det mye viktig forskning i arkiver, museer og andre institusjoner. I dag har få museer utenfor universitetene mulighet til å søke midler fra Forskningsrådet. Dette er en utfordring når målet er å styrke samfunnsrelevant humanistisk forskning. Behovet for rettsvitenskapelig forskning er for dårlig begrunnet. Det foregår i dag en "rettsliggjøring" der lov og rett framstår som svaret på mange samfunnsutfordringer. For å forstå hva denne viktige samfunnsendringen innebærer, er det behov for rettsvitenskapelig forskning. Et annet viktig område for rettsvitenskap er kriminalitet, og kriminalitet bør omtales som en samfunnsutfordring i dokumentet.

Kap. 2

2.3 Digital transformasjon

Det er viktig å få fram at kunstig intelligens har stor betydning for f.eks. rettssystemet, forvaltning, demokratiske beslutninger, ytringsfrihet/media og på mange andre måter som påvirker samfunnet. Skjønnsutøvelse i forvaltningen er utfordret og viktige samfunnsfunksjoner kan bli avprofesjonalisert og overlatt til algoritmene.

Det foreslås at 2. setning i 2. avsnitt i utkastet erstattes med følgende: "Kunstig intelligens er en klynge av innovasjoner som bruker maskinlæring til å trekke slutninger ut fra mønstre i store datamengder. KI brukes bl.a. i medisinsk forskning og diagnostisering, språkgenkjennelse, sosiale medier, offentlig saksbehandling og mange andre samfunnsområder."

I avsnittet om blokkjede-teknologi midt på s. 3 må miljøkonsekvensene nevnes.

2.6 Robusthet og risikoforståelse

Samfunnets kriser er skiftende og kan være uforutsigbare. Dette er et viktig argument for behovet for bottom up, langsiktig forskning som ikke er rettet mot samfunnsutfordringer vi allerede kjenner. Vi trenger derfor helhetlige, langsiktige tiltak for å bygge en bred kunnskapsbase.

Kap. 3

3.2 Et fremtidsrettet forsknings- og innovasjonssystem

Samfunnsoppdrag/Missions: en viktig utfordring er hvordan vi hindrer at politisk bestemte forskningssatsinger lykkes og ikke ender som gigantisk sløsing. Store forskningssatsinger som involverer aktører fra mange sektorer, setter svært høye krav til kvalitetssikring. Temaet kvalitetssikring bør derfor omtales i innspillet.

3.3.3 Digital transformasjon

Følgende anbefalinger bør legges til:

- Investere i forskning på etiske utfordringer og andre samfunnskonsekvenser ved innføring av kunstig intelligens. Humanistiske, samfunnsvitenskapelige og juridiske perspektiver og metoder må integreres i forskning på og utvikling av maskinlæring og kunstig intelligens.
- Integrere kjønns- og mangfoldsperspektiver i all forskning på maskinlæring og kunstig intelligens som bruker data om mennesker. Det må investeres i forskning og utvikles teknologiske løsninger som søker å forebygge bias og algoritmisk diskriminering.

3.3.5 Grunnleggende og grensesprengende forskning

Hvem skal bære risikoen for grensesprengende forskning? Forskningsrådet bør ta risiko ved å gi støtte til sterke miljøer med svakere krav til å presisere hva man skal gjøre. En mulighet er såkornmidler for å få til forskningssamarbeid som kan stimulere grensesprengende forskning. Vi må da også akseptere at flere prosjekter ikke lykkes.

Kap. 4

4.4 Teknologi og digitalisering

Her bør humsam-perspektiver inn. Det foreslås at følgende setning legges inn i tredje avsnitt etter setningen som slutter med bærekraftmålene:

"Maskinlæring brukes i økende grad i offentlig saksbehandling, rettsvesenet, utdanning, medier og andre samfunnsområder, hvor

prediksjoner og anbefalinger basert på profilering av individer skaper nye muligheter, men også utfordringer i forhold til personvern, rettferdighet, ytringsfrihet og demokrati."

4.5 Globalisering og samhörighet

Dette kapittelet har en del svakheter. For det første har humsamfagene mye å bidra med under dette temaet, og det må komme tydeligere fram. For det andre er det flere steder et uklart skille mellom forskningens betydning/rolle og det å jobbe for politiske målsettinger. For det tredje er det globale perspektivet for snevert. Under dette temaet står det mest om Norge, og når det handler om verden så er det konsentrert rundt sikkerhetsutfordringer.

Kap. 5

Overordnet

Det mangler en institusjonell analyse av forskningssystemet: hvordan henger forskningssystemet sammen?

5.2 Internasjonalt samspill

Her bør betydningen av nordisk samarbeid omtales.

5.4 UH-sektoren

Det bør skilles tydeligere mellom hvilke institusjoner som skal ivareta hvilke oppgaver og samfunnsoppdrag, f.eks. knyttet til forskning og utdanning. Forholdet til profesjonsfag er ikke omtalt. Hvordan jobber man med dem for å fremme kvalitet i forskningen?

Innspillet om at en større andel av forskningsmidlene bør tildeles gjennom åpen nasjonal konkurranse er kontroversielt. Dette er et valg som må begrunnes, og konsekvensene for sektoren må synliggjøres.

5.6 Kjønnbalanse og kjønnsperspektiver

Både kjønns- og mangfoldsperspektiver bør omtales. Disse perspektivene er viktige også i forskning der man ikke på forhånd vet om de er relevante.

5.7 Åpen forskning

Åpen forskning innebærer en gjennomgripende endring for forskningssystemet, og dette bør understrekes enda sterkere. Det er en konflikt mellom personvern og åpenhet; dokumenter må destrueres av personvern hensyn, og etterprøvbareheten blir umuliggjort. Nye metoder for åpen fagfelleevaluering bør også omtales.

Det er behov for forskning om åpen forskning for å få kunnskap om hvor åpenhet er fremmede for forskningen og hvor den er potensielt skadelig.

5.8 Akademisk frihet

Akademisk frihet er truet i mange land, også i Europa. Det må være en forutsetning for internasjonalt forskningssamarbeid at akademisk frihet ivaretas, og det kan skape utfordringer for

forsknings samarbeid, for eksempel med Kina. Nordiske land har et særlig ansvar for å fremme akademisk frihet.

Akademisk frihet er avhengig av institusjonell frihet. I praksis kan institusjonene være bundet opp indirekte gjennom finansiering eller juridiske rammer.

Vedtak: *Porteføljestyrets innspill og kommentarer til utkastet til Forskningsrådets innspill tas med i den videre bearbeidingen av innspillet.*

Sak PSHUMSAM 22/21 Møter høsten 2021

Vedtak: *Følgende møtedatoer fastsettes:*

- *Torsdag 30. september*
- *Det sendes ut Doodle om møtetid i første halvdel av november*
- *Tirsdag 23. november kl 13-16*

Sak PSHUMSAM 23/21 Eventuelt

Vedtak: *Det var ingen saker under dette punktet.*

Sak PSHUMSAM 24/21 Godkjenning av vedtaksprotokoll

Vedtak: *Protokollen godkjennes.*